

SBORNÍK
Státního okresního archivu
Přerov

Přerov 2009

Sborník Státního okresního archivu Přerov.
Vydal Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov.
Přerov 2009.
Odpovědný redaktor Jiří Lapáček.
Počet stran 208.
Sazba a tisk Miloslav Flašar, Elan spol. s r. o. Přerov.
Počet výtisků 400.

ISBN 978-80-86388-75-5
ISSN 1214-4762

Obsah

František John Dílo zvonáře Kašpara Geistera z roku 1613 v Lipníku nad Bečvou	5
Jiří J. K. Nebeský Typáře ve fondu hranického muzea	10
Ingrid Silná K historii varhan v kostele svatého Václava v Tovačově	22
Jana Krejčová Z historie Slavkova u Lipníku nad Bečvou	29
Jan Jirka Antonín Dvořák a Přerovsko	51
Petr Kadlec Život a dílo Emila Cigánka s přihlédnutím k jeho pobytu a působení v Hranicích	61
Věra Fišmistrová Sága přerovských rodů. Firma Kyjovští a firma Vrba & Pražák	77
Josef Voltr Výroba kluzáků v Přerově 1933–1937	105
Emanuel Kutálek Polní opevnění na Moravě a opěrný bod Přerov	112
Pavel Kopeček Odbojové skupiny Petičního výboru Věrní zůstaneme a Moravské pětky na Přerovsku v letech 1939–1942	119
Petr Jirák Příběh odbojáře Rajmunda Navrátila z Kojetína	158
Rudolf Štěpančík Kopaná v příměstských částech Přerova	169
Jiří Lapáček Odkaz Raimunda Šidly moravskému dějepisce aneb kde jsme již mohli být	190
Oldřich Fiala Život a práce historičky umění Anny Pavelkové (1943–2009) ...	197
O autorech	208

Jiří J. K. Nebeský

Typáře ve fondu hranického muzea

Ve fondu Městského muzea a galerie v Hranicích se nalézají kolekce čtyřiatřiceti pečetních typářů. Nejedná se o ucelený soubor, jen o sbírku vzniklou akvizicemi z nejrůznějších zdrojů v průběhu 20. století. Hranické muzeum bylo založeno roku 1904,¹ přičemž pečetidla se objevují v inventární knize muzea už při první katalogizaci v roce 1906. Snaha nalézt informace o původu jednotlivých typářů nebyla vždy úspěšná, jelikož současná přírůstková čísla zavedená roku 1964 nelze vždy bezpečně spojit s původními signaturami, a ani původní zápisy mnohdy neobsahují způsob nabytí, což zejm. u pečetidel bez opisu komplikuje identifikaci.

Převažují pečetidla obecní, úřední, cechovní a spolková, ojedinělá jsou pečetidla osobní. Pokud se typáře vážou k místu, tvoří hlavní skupinu samozřejmě ty, které souvisejí s Hranicemi, objevují se ale i obecní pečetidla Dolních Nětčic, Klokočí a Poruby u Hustopeč, cechovní pečetidla z Drahotuš, Ivanovic a Potštátu a dva typáře spjaté s národní gardou Budišova nad Budišovkou.

Deset pečetidel bylo v překreslené podobě reprodukováno v knihách Bartovský 1909 a Bartovský 1924, ostatní jsou v odborné literatuře neznámá, ač o jimi vytvořených pečetích to vždy neplatí.

Při popisu vycházíme z pravidel navržených Karlem Müllerem² s přihlédnutím k metodice probíhajícího soupisu sfragistického materiálu v archivech České republiky.³ Hlavní důraz klademe na heraldický rozměr pečetidel, oproti doporučeným pravidlům však neusilujeme o stručný heraldický popis, který příliš stírá výtvarný rozměr popisovaného, ale pokoušíme se o výstižnější slovní zachycení obrazu, jež by alespoň částečně postihlo výtvarné řešení jednotlivých kusů. Fotografie typářů vznikly přímým naskenováním pečetidel a jejich stranovým převrácením.

OBECNÍ A ÚŘEDNÍ TYPÁŘE

(Velká) pečeť města Hranic, 1630

Přír. č. 205/64/1, inventarizováno 1906, dar městské rady.

Pečetidlo, stříbrný kotouč, Ø 49 mm, pevné křídlo s letopočtem 1630 zasazené do dřevěné kuželky o výšce 152 mm.

V pečetním poli lemovaném lomenými oblouky celá postava sv. Štěpána s atributy tří chlebů v pravé a palmovou ratolestí v levé ruce, s růžencem na krku a svatozáří. Nad hlavou světce knížecí koruna, po stranách trupu dva odvrácené vinařské nože s písmenem F na čepeli, pod nohama štítek vyplněný cimbuřím (linky se zde střídají s obdélníky, při otisku se výsledek spíše

podobá šachovnici), podél nohou vpravo štítek s přivrácenou orlicí, vlevo štítek se lvem (jednoocasý, nekorunovaný). Vinařské nože jsou umístěny na linkách tvořících heraldický hrot vycházející z knižecí koruny. Opis mezi linkou a linkou s věncem, majuskula (13,00): * SIGILLVM * CIVITATIS * / <pata spodního štítku> / * ALBAE * ECLLEN-SIS.

Pečeť obsahuje znak, udělený městu Františkem kardinálem z Dietrichsteina roku 1629, zajímavou modifikací je přidání iniciály F na čepele dietrichsteinských nožů. Dekorativní prvek lomených oblouků byl převzat z dřívější městské pečeti z roku 1579.⁴ Lit.: Bartovský 1909, s. 81; Bartovský 1924, s. 97; Kramoliš 1931, s. 34; Kütner 2003, č. 126.

(Menší) pečeť města Hranic, 1602

Přír. č. 1655/64/1, inventarizováno 1906, dar městské rady.

Pečetidlo, stříbrný kotouč, Ø 30 mm, sklopné křídlo s letopočtem 1602 zasazené do dřevěné kuželky o výšce 88 mm.

V damaskovaném poli dva polské štíty, vpravo přivrácená orlice, vlevo šachovnice. Opis mezi linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): SIGILLVM : CIVITA : ALBAE : ECCLESIAE :

Heraldická výzdoba této pečeti představuje dosud nevyřešenou hádanku – to málo co víme o genezi městského znaku nám nepomáhá pochopit, proč se na menší městské pečeti na počátku 17. století uplatnily pouze dva podružné prvky znaku. Může jít o nedopatření, stejně jako může jít o provedení, které při správné interpretaci pomůže rozřešit záhadu tří štítků, které provázejí postavu sv. Štěpána.

Lit.: Bartovský 1909, s. 81; Bartovský 1924, s. 97; Kramoliš 1931, s. 34.

Obecní rada města Hranic, (2. polovina 19. století)

Přír. č. 1280/64/14, inventarizováno 1922.

Razítko, mosazný kotouč, Ø 32 mm, kuželka zasazená do dřevěné kuželky o výšce 92 mm.

V linkou lemovaném poli opis, majuskule (20,00–16,00): OBECNÍ RADA MĚSTA, uprostřed nápis, majuskule: HRANIC, pod tím rostlinný ornament.

Zajímavé je použití dlouhého „í“, které odpovídá pravopisu, jenž převládal v první polovině 19. století.

Obecní rada města Hranic, (2. polovina 19. století)

Přír. č. 1280/64/9, inventarizováno 1922.

Razítko, mosazný kotouč, Ø 33 mm, kuželka o výšce 75 mm.

V linkou lemovaném poli opis, majuskule (19,00–17,00): GEMEINDERATH DER STADT, uprostřed dvouřádkový nápis, majuskule: WEIS- | KIRCHEN, pod tím rostlinný ornament.

Česká obdoba tohoto razítka viz výše. Absence heraldických prvků je pro obecní typáře poloviny 19. století typická, návrat heraldických prvků přináší až vlna historismu.

Rada města Hranic, (1911)

Prír. č. 18/65/1, inventarizováno 1964, dar MNV Hranice.

Pečeť, mosazný ovál, Ø 39 × 43 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 108 mm.

Oválný štít rozdělený hrotem, vpravo a vlevo odvrácený vinařský nůž, v hrotu postava sv. Štěpána se svatozáří, kameny a palmovou ratolestí, pod ní (postava je zřejmě celá) šachovaný štítek, vpravo štítek s orlicí (orientace hlavy je nezřetelná), vlevo štítek s jednoocasým lvem, na vrcholu hrotu knížecí koruna. Kolem štítu perlovec mezi linkami, bohatá kartuš, přecházející po stranách v polopostavy andělů s poprsím, nad štítem ciborium (?), nápis ve

formě opisu, majuskula, nad štítem (23,00–13,00): RADA, pod štítem (19,30–16,30): MĚSTA HRANIC.

Ztvárnění znaku, které úzce vychází z erbovní miniatury z roku 1629, se v úředních písemnostech města prosadilo po nástupu „české strany“ v roce 1903, rok vzniku pečeti uvádí Kramoliš 1931, jenž ještě zmiňuje dnes neznámou německou a německo-českou pečeť (razítko) městské rady se znakem.

Lit.: Kramoliš 1931, s. 35.

Židovská obecní rada, Hranice, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/17, inventarizováno 1922, dar hranické městské rady.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 34 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 98 mm.

Lev držící váhy stojí na římsce s festonem. Opis mezi linkou a linkou s perlovcem, majuskula (21,00–15,00) ISR : GEMEINDERATH (20,30–15,30) M : WEISKIRCHEN *.

Písmeno M (Mährisch) bylo vyraženo dodatečně, jelikož je pod ním patrná hvězdička (*) korespondující s protější stranou. Odráží to konstituování oficiálního německého názvu města v průběhu 2. poloviny 19. století.

Pečetidlo mohlo být užíváno obecní radou židovské obce v letech 1849–1919, tedy od reformy samosprávy do zrušení židovské politické obce.

Představený úřad města Hranic, (1. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/11, inventarizováno 1906.

Razítko, mosazný kotouč, Ø 26 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 103 mm.

Provozcem lemované pole, v horní části nápis ve formě opisu, skript (20,00–16,00): Stadt Weiskircher, v dolní části dvouřádkový nápis, majuskule: VORSTEHER | AMT. Uprostřed pole dekorativní kotouč.

Vzhledem k tomu, že hranický představený úřad existoval v letech 1787–1849, lze razítko nejspíše datovat 1. polovinou 19. století.

Pečeť poctivé obce Poruba, 1749

Prír. č. 1280/64/24, inventarizováno 1906, dar Amalie Šromotové, manželky tehdejšího hraničského starosty.

Pečetidlo, mosazný ovál, $\varnothing 21 \times 23$ mm, kuželka o výšce 40 mm.

Koronovaný dvouocasý lev drží květinu se dvěma lístky na stonku (růži?). Opis mezi dvěma perlovci, majuskula (12,00): • PE • POCTIWI • OBCE : PORVBA : 1749

Zatímco dosavadní literatura popisuje předmět drženy levem jako žezlo, pečetidlo jasně ukazuje květinu.

Lit.: Bartovský 1909, s. 266 (popis); Lapáček 2005, s. 170.

Dolní Nětčice, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/28, inventarizováno 1906, dar Amalie Šromotové, manželky tehdejšího hraničského starosty.

Razítko, mosazný kotouč, $\varnothing 33$ mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 110 mm.

Běžící kůň, pod ním nejasná figura (terén?), nad ním dvojice odvrácených vinařských nožů, po straně rozdělené letopočet 17 52. Nápis ve formě opisu mezi polem a linkou, majuskula (21,00): DOLNO NIECZICZE, v dolní části opisové kružnice vavřínový věnec.

Letopočtem se typář hlásí do 18. století, ale zjevně vznikl podle původního pečetidla až ve druhé polovině 19. století, patrná je vyšší míra opotřebení.

Lit.: Lapáček 2005, s. 75.

Pečeť obce Klokočí, 1766

Prír. č. 1280/64/10, inventarizováno 1906, dar J. Lesáka, zřejmě tehdejšího starosty Klokočí Jana Lesáka.

Pečetidlo, mosazný kotouč, $\varnothing 32$ mm, pevné křídlo zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 130 mm.

V pečetním poli ze země rostoucí rostlina s bobulemi (klokoč), provázená po stranách dvěma menšími stejnými rostlinami. Opis mezi perlovcem a provazcem, majuskule (12,00): + PECZET * OBCZE * KLOKOCZKEY * 1766

Lit.: Bartovský 1909, s. 81; Lapáček 2005, s. 106.

Okresní silniční mýto, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/12, inventarizováno 1906.

Razítko, mosazný kotouč, $\varnothing 20$ mm, kuželka zasazená do dřevěné kuželky o výšce 93 mm.

V linkou lemovaném poli třířádkový nápis, majuskula: BEZIRKS | WEG | MAUTH.

Cejchovní (Zkušební) úřad Hranice, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/27, inventarizováno 1922.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 34 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 125 mm.

Pole lemováno silnou linkou, jejíž vnitřní okraj je zubovitý, v horní části nápis ve formě opisu, majuskula (21,00–15,00): ZIMETIRUNGS-AMT, podtrženo vysoce ornamentální linkou, v dolní části ornament, ve středu pole dvouřádkový nápis, majuskule: WEIS= | KIRCHEN

Velitelství národní gardy v Budišově, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/22, inventarizováno 1906, dar hranické městské rady.

Razítko, mosazný kotouč, Ø 32 mm, kuželka o výšce 39 mm.

V pečetním poli pětirádkový nápis (majuskula): NATIONAL- | GARDE- | COMMANDO | IN | BAUTSCH, okraj pečetidla tvoří dvojlinka (vnitřní hladká, vnější zubovitá).

Správní rada národní gardy města Budišova, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/21, inventarizováno 1906, dar hranické městské rady.

Razítko, železný kotouč, Ø 35 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 110 mm.

V kartuši oválný štít, hlava štítu je pokosem dělená, přes to vpravo vinařský nůž, vlevo písmeno F, tělo štítu nese čtyřbokou věž (viditelné dvě strany) s cimbuřím, dvěma okny a dvěma branami, vpravo dva kužely, vlevo zkrřížený mlátek a špičák, bohatě damaskováno. Opis, majuskula (12,00): • STADT BAUTSCH : NATION : GARDE VERWALTUNGSRATH, kolem pečetního pole perlovec.

Znak plně odpovídá znaku Budišova nad Budišovkou, udělenému mu roku 1613 Františkem kardinálem z Dietrichsteina, až na chybějící písmena M a W umístěná v knech věže.

CECHOVNÍ A SPOLKOVÉ TYPÁŘE

Pečeť cechu řeznického města Hranic, 1580

Prír. č. 1280/64/5, inventarizováno 1937, dar rolníka Františka Hapaly.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 32 mm, pečetní deska s manžetou o výšce 16 mm.

Polský štít se svisle stojícím řeznickým nožem, přes nějž jsou překříženy dvě širočiny, po stranách dvě dekorativní kuličky. Ve výkrojích štítu dvě deko-

rativní kuličky, nad ním letopočet •15 • 80 •. Opis mezi dvěma linkami, majuskula (12,00): <svisle perlovec – čtyři kuličky nad sebou> PECET • CECHV • RZEZNICZKEHO • M • HR. Na manžetě mezi dvěma dvojitými linkami nápis: ZA CZECH : M : IANA : BENESSKA : A : MATEGE CAPKA.

Pečeť cechu ševcovského města Hranic, 1580

Přír. č. 1280/64/1, inventarizováno 1906 jako majetek společenstva obuvnického.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 40 mm, pečetní deska s manžetou nasazená na dřevěné kuželce o výšce 140 mm.

Polský štít s trojnožkou (tři škorňe směřující do rohů štítu) s doprava natočenými chodidly a s ostruhami, kolem štítu dekorativní ornamenty provedené bodovcem, po stranách horního laloku štítu rozdělené letopočet 15 80. Opis mezi linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (13,00): • PECET • CECHV : SSEWCOFSXEHO • M • HRAN •

Kruh tvořený vnitřní linkou se v horní části (11,00–13,00) zaobleně spojuje s vnější linkou, ve vzniklém prostoru značky: • <X s tečkami mezi rameny> •

Kresba Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96; Kütner 2003, č. 141.

Pečeť hrnčírů města Hranic, (16.–18. století)

Přír. č. 1280/64/8, inventarizováno 1922, dar F. Zlatohlávka.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 44 mm, kuželka o výšce 65 mm.

Ze džbánu vyrůstá strom ovitý hadem s hlavou na levé straně, vpravo muž (Adam), vlevo žena (Eva). Opis mezi perlovcem a provazcem, majuskula (22,30): SIG • / <koruna stromu> / RHERNCZIRZSKE / <nádoba> / K • M • HRANICZ. Shodný obraz i text je proveden na druhé straně pečetidla o Ø 34 mm, je ovšem částečně nečitelný kvůli opotřebení.

Rytecká práce je zde poměrně primitivní, datování je proto velmi rámcové, spíše se kloníme k 16. století.

Pečeť cechovní (pekařů a perníkářů) z Hranic, 1603

Přír. č. 1280/64/6, inventarizováno 1906, dar Aurelie Fuskové.

Pečetidlo, stříbrný kotouč, Ø 36 mm, sklopné křídlo o výšce 30 mm.

Vpravo preclík, vlevo obdélníková perníkářská forma. Obě figury mají stejnou výšku, nahoře a dole je pečetní pole damaskováno, součástí damaskování je také svíslá čára, která umožňuje čtení obrazu také jako stípeného pole. Opis mezi linkou a vavřínovým věncem, majuskula (12,00): * PECZET * CECHOWNI * Z HRANIC : 1603.

Lit.: Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96.

Pečeť tkalců města Hranic, 1655

Přír. č. 1280/64/4⁵.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 30 mm, pevné křídlo o výšce 28 mm.

Tři tkalcovské člunky do trojúhelníku (2, 1), pod nimi letopočet 16 55 rozdělený svisle postaveným tkalcovským hřebenem, který prochází spodním člunkem ke středu pečetního pole, nad ním písmeno M. Opis mezi linkou s provazcem a vavřínovým věncem, kapitála (22,30): + BEZCET + CATLIKOSSKI + + MIESDO + REINZ.

Lit.: Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96; Kütner 2003, č. 136 (chybně datováno kvůli nezřetelnému otisku).

Pečeť krejčířského (cechu) v Hranicích, (2. polovina 17. století)

Přír. č. 1280/64/3, inventarizováno 1906, výpůjčka cechu krejčířského z Hranic.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 26 mm, kobyłka s očkem zasazená do dřevěné kuželky o výšce 128 mm.

Polský štít s krejčovskými nůžkami, mezi rozevřenými želízky dekorativní tečka. Opis mezi dvěma linkami, majuskula (18,00): * PECZETH • KRAICZIRSKHEHO • W • RANICZIH

Stylově pečeť odpovídá přelomu 16. a 17. století, ovšem v roce 1664 použil hranický krejčovský cech jinou pečeť, která v opisu obsahovala letopočet 1589,⁶ což by mohlo znamenat, že naše pečetidlo vzniklo až po roce 1664.

Pečeť punčoch (ářů a) pletářek Hranic, 1690

Přír. č. 1280/64/2.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 37 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 126 mm.

Rozevřené nůžky, provázené vpravo rukavicí (ozdobenou křížem), vlevo punčochou, shora (mezi želízky) uzavřená vidlice s bodlákovým štětím,⁷ zdola šrafovaným biretem. Mezi figurami rozdělené letopočet 1 6 9 0. Opis mezi dvěma perlenci, majuskula (12,00): <ornament tvaru písmene S protnutého tečkou> SIGVL • DER • STRIMPF • STRICERIN • WEIS • KIRCH

Lit.: Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96.

Pečeť cechu bednářského města Hranic, 1757

Přír. č. 202/64/1, inventarizováno 1906, dar bednáře Jana Jambora.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 33 mm, kuželka o výšce 30 mm.

Kružítko s vodící lištou, po jeho stranách rozdělené letopočet 17 57, pod ním sud o sedmi obru-

čích, provázený zprava palicí, zleva útočníkem. Opis mezi perlovcem a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): * PECZET : CECHU : BEDNARSKEHO : MIESTA : HRANITZ

Poznámka: Třetí číslice letopočtu není zcela zřetelná, při zblžném pohledu se zdá jako číslice 1 (s letopočtem 1717 byl také typář zapsán do inventární knihy), při bližším zkoumání přicházejí v úvahu číslice 3 či 5. Dáváme přednost letopočtu 1757, který viděl také autor kresby z roku 1909.

Lit.: Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96; Jaroslav Jásek: Bečváři a bednáři, in: Heraldická ročenka 1994, s. 111–116.

Pečeť cechu mlynářského Hranic, (2. polovina 18. století)

Prír. č. 1280/64/16, inventarizováno 1906.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 36 mm, kuželka o výšce 96 mm.

Palečným kolo o čtyřech ramenech, nad ním kružidlo a přes něj přeložený úhelník, drženo dvěma lvy, stojícími na římsě s festonem. Opis mezi linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): * PECZET CECHU MINARSKEHO MIESTA HRANIZ

Lit.: Bartovský 1909, s. 143; Bartovský 1924, s. 96.

Pečeť sklenářského cechu v Hranicích, (1. polovina 18. století)

Prír. č. 1280/64/23.

Pečetidlo, mosazný ovál, Ø 28 × 30 mm, pevné křídlo o výšce 30 mm.

V pečetním poli ovál se čtveřicí překřížených sklenářských nástrojů: svisle spájecí palice, pokosem diamant s vyřezávanou rukojetí (řezák na sklo), pošikem sklenářská sekýrka (kladívko), přes to příčně sklenářský hák. Po pravé a levé straně oválu a nad ním dekorativní ornamenty. Opis mezi linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): * DEREN • GLA : ZECH • IN • SIGIL • IN • WEISKIRCH :

Společenstvo řemeslnické živnosti od dřeva a kovu v Hranicích, Zbrašově, Černotíně a Hluzově, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/7, inventarizováno 1929 jako dar Společenstva^a.

Razítko, mosazný ovál, Ø 28 × 44 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 113 mm.

V pečetním poli asi dvanáct pracovních nástrojů, souvisejících se zpracováním dřeva a kovu (viz kresba). Opis probíhá ve třech kruzích v kapitálkách, vpravo (18,00–12,30): GENOSSENSCHAFT DER HOLZ UND METALGWERBETREIBENDEN • (19,30–14,00) IN M. WEISSKIRCHEN, ZBRASCHAU, CZERNOTIN. (23,00–12,30) U HLEIS, vlevo česky (12,30–18,00): SPOLEČENSTVO ŘEMESLNIC-

KÉ ŽIVNOSTI OD DŘEVA
A KOVU • (14,00–19,30):
V HRANICÍCH, ZBRAŠOVĚ,
ČERNOTÍNĚ, (17,00–19,00)
A HLUZOVĚ

Poznámka: Pečetidlo i kresba nástrojů v pečetním poli jsou reprodukovány s pootočením o 90 stupňů proti směru hodinových ručiček.

Beseda hranická, (2. polovina 19. století)

Přír. č. 1280/64/19, inventarizováno 1916 jako výpůjčka Besedy Jurik.

Razítko, mosazný ovál, \varnothing 34 × 27 mm, zasazeno do kuželky o výšce 104 mm.

Na knize (?) viděné z profilu lyra se třemi strunami a hvězdou mezi rameny, opis mezi vavřínovým věncem a linkou, majuskula (22,30–13,30): BESEDA. (20,00–16,00): HRANICKÁ (čárka nad A prochází vavřínovým věncem).

Hranická Beseda (později Občanská beseda Jurik) byla založena roku 1862, ikonografie i provedení pečetidla tomuto období odpovídají, takže jej můžeme datovat druhou polovinou 19. století.

Pečeť ševců města Drahotuše, 1668

Přír. č. 203/64/1, inventarizováno 1906, dar A. Procházky.

Pečetidlo, měděný kotouč, \varnothing 40 mm, pevné křídlo zasazené v dřevěném válcovitém držadle, celková výška 110 mm.

V polském štítě zubří hlava s kruhem v chřípí, provázená po stranách dvojicí přivrácených nohou resp. škorňí, kolem štítu damaskování. Opis mezi dvojitou linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): + SVTORVM + CIVITATIS + DRAHOTVSENSIS 1668 <esovitý ornament>.

Lit.: Bartovský 1909, s. 168; Kütner 2003, č. 140.

Pečeť tkalců městyse Ivanovic, 1717

Přír. č. 1280/64/13, inventarizováno 1906, dar Filipa Kaulfuse, lékárníka a předsedy muzejního kuratoria.

Pečetidlo, mosazný kotouč, \varnothing 30 mm, pevné křídlo zasazené do válcovitého dřevěného držadla o výšce 114 mm.

V damaskovaném pečetním poli oválný štít se třemi tkalcovskými člunky sestavenými do troj-

úhelníku (2, 1). Opis mezi linkou a linkou s vavřínovým věncem, majuskula (12,00): * SIGIL : MNIESTIC : EYBANOWIC : 1717.

Stejně relevantní čtení pečeti je možné při jejím otočení o 180 stupňů. V takovém případě by se postavení člunků na štítě vyjadřovalo číslicemi 1, 2 a opis by začínal na 18,00.

Pečeť měšťanů punčoch pletářů v Potštátě, 1788

Prír. č. 1280/64/20.

Pečetidlo, mosazný kotouč, Ø 30 mm, kuželka o výšce 112 mm.

V pečetním poli čepice (připomíná tvarem knížečí čepici), pod ní punčocha, po stranách dvě přivrácené rukavice a pod nimi vpravo rozevřená nůžka, vlevo uzavřená vidlice s bodlákovým štětím,⁹ vše v kartuši, jejíž pravý a levý horní okraj je stylizován do podoby orlí hlavy a části křídla, nad tím ve formě opisu letopočet 17 ♦ 88. Opis mezi linkou a perlovcem, majuskula (12,00): <ornament ve tvaru květu na stonku> SIG : DER • BVRGER • SOCKENSTRICKER • IN BODENSTADT

OSOBNÍ A NEIDENTIFIKOVANÉ TYPÁŘE

JP, (2. polovina 19. století)

Prír. č. 1280/64/26, inventarizováno 1912.

Pečetidlo, mosazný ovál, Ø 27–28 mm, kuželka o výšce 48 mm.

V pečetním poli v obdélníku frakturou písmena JP, provázeno vpravo caduceem (caduceus, Hermova hůl, tj. hůl s okřídlenou hlavou, obtočená dvěma hady), vlevo kotva zakončená merkou (tj. přecházející v číslici 4) a nejasnou figurou (knihou?, balíkem?), dole Hermův klobouk (okřídlená helma) a soudek (?), kolem pečetního pole linka.

Pečetidlo je ryto poměrně primitivně, ve spojitosti s použitím zdobné fraktury (i ikonografií) jej snad lze datovat koncem 19. století. Bylo inventarizováno jako „měděné pečetidlo obchodnické s písmeny JP“, čemuž odpovídají i atributy „boha obchodníků“ Herma.

Neidentifikovaný typář, (2. polovina 18. století)

Prír. č. 1280/64/18, inventarizováno 1906, dar Filipa Kaulfuse, lékárníka a předsedy muzejního kuratoria.

Pečetidlo, železný kotouč, Ø 49 mm, kuželka o výšce 100 mm.

Koronovaná orlice s naznačeným pokosným šachováním, provázená na úrovni nohou písmeny E. a .W. Pole lemováno perlovcem a linkou.

Vzhledem k tomu, že F. Kaulfus věnoval muzeu pečetidlo ivanovických tkalců, nabízí se hypotéza, že jeho další dva dary mohou být stejné provenience, snad mohou souviset i se zpracováním látek.

Neidentifikovaný typář, (2. polovina 18. století)

Prír. č. 1280/64/15, inventarizováno 1906.

Pečetidlo, železný kotouč (silně zkorodováno), Ø 34 mm, kuželka o výšce 88 mm.

Doleva otočená korunovaná orlice s naznačeným pokosným šachováním, provázená na úrovni nohou písmeny W a K. Pole lemováno linkou. Viz předcházející pečetidlo.

Hercynia, 2. polovina 19. století

Prír. č. 39/71/1.

Pečetidlo, mosazný ovál, Ø 21 × 23 mm, zasazeno do dřevěné kuželky o výšce 94 mm.

V trávě stojící čtvercový kámen s dvouřádkovým nápisem: (majuskula) HERCYNIA | (skriptem) HR, zpoza kamene vyskakuje doleva otočený jelen s paroží o třech výsadách, vpravo stojí pahýl kmene, z nějž doleva vyrůstá větev se dvěma (dubovými?) listy, vpravo jehličnatý strom (jedle?) s podrostem z (dubových?) listů, tytéž listy také dole na trávníku. Kolem pole dvojí linka.

Provedení pečetidla odpovídá druhé polovině 19. století. Nápis Hercynia vychází z pojmu Hercynský les (Hercynia silva) – šlo o prales, který obklopoval severní hranici římské říše, odtud se dostal do názvového repertoáru lesnictví a myslivosti. Náš typář může reprezentovat nějaký lesnický spolek (v Hranicích není doložen) či osobní pečetidlo člověka s iniciálami H. R.

Šlechtické pečetidlo, 18.–19. století

Prír. č. 1280/64/25, inventarizováno 1910.

Sekretní pečetidlo, mosazný ovál, Ø 21 × 23 mm, kuželka o výšce 48 mm.

Ve štítě trojvrší, na němž stojí pták (husa?) s roztaženými křídly (figury vyplňují jen dolní polovinu štítu), na korunované turnajské přilbě též pták jako ve štítu. Kolem pečetního pole linka.

Vedle těchto typářů se dochovalo ve fondu MMGH 16 ks sádrových a 8 ks voskových odlitků pečetí. Z většiny jsou otisky z dochovaných typářů, ve třech případech se však jedná o otisky pečetidel (v jednom případě může jít i o odlitek

pečetí), jež se ve fondu MMGH dnes již nenacházejí.¹⁰

Pečeť soukeníků města Hranic, 1700

Prír. č. 203/64/1–16, sádrový odlitek, pečetidlo zakoupeno za 40 K (inventarizováno 1929), dnes nezvěstné. Okouhlá pečeť, Ø 34 mm.

Postřihácké nůžky provázené nahoře soukenickou štětkou, po stranách odvrácenými želizky (šerhackle), pod želizky po dekorační rozetce a rozdělené letopočet 17 00. Opis mezi linkou a perlovcem s vavřínovým věncem, kapitála (12,00): CIVITATIS HRANICENSIS SIGILV • PANIFICV • (nad posledním písmenem titla).

Shodný znak hranických soukeníků, tentokrát malovaný Josefem Gallašem, je repro-

dukován v knize Bartovský 1909, s. 137, resp. Bartovský 1924, s. 93, resp. Záhorská kronika 9, 1926–1927, č. 3, s. 79.

Pečeť cechu řemesla kožešnického města Hranic, cca 16.–17. století

Přír. č. 202/64/1–8 a 203/64/1–16, sádrový a voskový odlitek, pečetidlo dnes nezvěstné. Okouhlá pečeť, Ø 27 mm.

V damaskovaném pečetním poli polský štít kosmo dělený, dole pokrytý hermelínem, nahore pták (holubice) stojí na větvi. Opis mezi linkami, majuskula (19,00): S. CONT-
VBER ARTIFI PELLIO C. HRANI

Oproti obvyklému zobrazení znaku kožešníků, kde nese holubice ratolest v zobáku, představuje pečeť holubici stojící na větvi.

Menší pečetidlo města Hranic, 17. století

Přír. č. 202/64/1–8, voskový odlitek, pečetidlo inventarizováno 1906, dar městské rady, dnes nezvěstné. Okrouhlá pečeť, Ø 24 mm. Kvůli nezřetelnosti otisku tohoto malého pečetidla nelze konstatovat víc, než že heraldická výzdoba odpovídá velké městské pečeťi z roku 1630, opis je nečitelný.

Literatura

Bartovský 1906 = Vojtěch Bartovský, Hranice – Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1906.

Bartovský 1924 = Vlad. V. Bartovský, Hranice a lázně Teplice na Moravě – Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1924.

Kramoliš 1931 = Čeněk Kramoliš, Znak a pečeti města Hranic, Záhorská kronika 14, 1931–1932, č. 2, s. 33–35.

Kütner 2003 = Dušan Kütner, Soupis pečeti ve Státním okresním archivu v Přerově. Přerov 2003.

Lapáček 2005 = Jirí Lapáček – Břetislav Passinger, Pobečví v proměnách času. Přerov 2005.

Poznámky

- 1 Starší městské muzeum je ovšem doloženo už v roce 1870 – Jos. Šindel, Hranické městské muzeum založeno r. 1904, in: Bartovský 1924, s. 206.
- 2 MÜLLER, K.: Návrh pravidel pro zpracování typářů a dalšího sfragistického materiálu (pečeti, odlitků pečeti). Archivní časopis 39, 1989, s. 215–219.
- 3 Metodika popisu je obsažena v manuálu Pečetě – Program pro evidenci a rešerše ze sfragistického materiálu, verze 1.0. Praha 1996, s. 102–135. Databáze je přístupná na adrese: <http://database.aipberoun.cz/pecete>
- 4 JAŠKOVÁ, M., – HOSÁK, L. – INDRA, B.: Hranice – Dějiny města. I. Hranice 1969, obr. 25.
- 5 V inventární knize se nabízejí hned dva zápisy neidentifikovaných cechovních pečetidel z mosazi, jedno daroval Antonín Hluzín (inventarizováno 1934), druhé městský inženýr Tomáš Oplocký (inventarizováno 1937).
- 6 Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Cech krejčích, postříhačů Hradec Králové, i. č. 12 (<http://database.aipberoun.cz/pecete>, číslo záznamu: 23334, zpracovali Radek Pokorný a Jan Košek).
- 7 Dobová heraldická terminologie popisuje figuru jako „dvě štěti bodlákové na železe způsobem vidlic vzhůru vyzdvíženém a při vrchu spojeném“ (FIALA, M. – HRDLÍČKA, J. – ŽUPANIČ, J.: Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a nobilitační privilegia studentské legie roku 1648. Praha 1997, s. 41), dnes bývá nejčastěji používán zjednodušený termín „bodlákové štěti“.
- 8 Pod původním přír. č. 1577 je uvedena „Plechová krabice se 4 kusy razítek společenstva dřeva a kovu v Hranicích“. V současnosti je ve fondu MMGH vedeno pouze jedno razítko tohoto společenstva.
- 9 Viz poznámku č. 7.
- 10 Ztratilo se též pečetidlo hranického provaznického cechu z roku 1677 (inventarizováno 1906).

O autorech

Oldřich Fiala

knihovník Muzea Komenského
v Přerově
knihovna@prerovmuzeum.cz
fialovi.km@tiscali.cz

Věra Fišmistrová

archivářka Státního okresního
archivu Přerov
v.fismistrova@pr.archives.cz

Bc. Petr Jiráček

archivář Státního okresního
archivu Přerov
p.jirak@pr.archives.cz

Dr. Jan Jirka

čestný člen Českého atletického
svazu, Praha

RNDr. et Mgr. František John, Ph.D.

arcidiecézní kampanolog
frantisek.john@post.cz

Mgr. Petr Kadlec

doktorand katedry historie
Filozofické fakulty Ostravské
univerzity v Ostravě
petrkadlec84@seznam.cz

PhDr. Pavel Kopeček

odborný asistent katedry
společenských věd Pedagogické
fakulty Univerzity Palackého
p.kopecek@upol.cz

Jana Krejčová

grafička, grafická designérka
janakrejцова.atelier@seznam.cz

RNDr. Emanuel Kutálek

PhDr. Jiří Lapáček

ředitel Státního okresního archivu
Přerov
j.lapacek@pr.archives.cz

Mgr. Jiří J. K. Nebeský

editor Hranické historické
knihovny
www.historie.hranet.cz
jjknebesky@seznam.cz

PhDr. Ingrid Silná, Ph.D.

pedagog katedry muzikologie
Filozofické fakulty Univerzity
Palackého v Olomouci
ingridsilna@seznam.cz

Ing. Rudolf Štěpančík

ruda.stepa@seznam.cz

Josef Voltr

historik Svazu letců – pobočka
Přerov